

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jan Anrep-Bjurling

Den Anrepska anvapenserien i Kils kyrka i Närke

- ett rekonstruktionsproblem201

Heraldica varia224

Dette hæfte er udgivet med støtte fra Nordisk publiceringsnævn
for humanistiske tidsskrifter og Alfred Goods Fond.

Vejledning til forfatterne

Manuskripter indsendes til redaktionen i et eksemplar, mens forfatteren selv beholder en kopi. Redaktionen påtager sig intet ansvar for uopfordret indsendte manuskripter, billeder m.m., men returnerer i øvrigt billedmateriale efter brugen.

Manuskripter maskinskrives på A4-ark med 1 1/2 linjes afstand og 4-5 cm bred margen. Forkortelser bør så vidt muligt undgås (altså ikke H.T. eller lignende, men: Heraldisk Tidsskrift). Egentlige artikler skal være forsynet med et kort resume på engelsk, tysk eller fransk.

Noterne markeres med et svævende tal (uden parentes) i brød- eller billedtekst, noterne skrives for sig og nummereres fortløbende. Titlen på de bøger og tidsskrifter, der henvises til, kursiveres eller understreges, og både forfatter, titel og udgivelsessted og -år medtages.

Billeder. Billedtekster skrives ligeledes for sig og nummereres fortløbende. Der bruges betegnelsen Ill./ill. både i brød- og billedtekst. Billedernes omtrentlige placering i brødteksten markeres i margenen. Billedforslag med tilhørende undertekster vedlægges samtidig med at manuskriptet indsendes. Billedteksterne skal foreligge på et af de skandinaviske sprog samt på resumeets sprog.

Håndskrevne rettelser bør ikke forekomme i manuskriptet. Når manuskriptet er godkendt og korrektoren foreligger, kan rettelser mod manuskriptet, herunder udvidelse af tekst eller noter, ikke ventes fulgt af redaktionen. Dersom rettelser mod manuskript er tvingende nødvendige, betales de af forfatteren.

Efter udsendelsen af tidsskriftet får forfatteren et antal heraf, svarende til antallet af trykte sider i artiklen.

Anmeldelser forsynes med overskrift af følgende indhold og med tegnsætning som anført: Forfatterens/forfatternes navn/e: Bogens titel (evt. undertitel eller skriftrække). Udgivelsessted, forlag, årstallet på titelbladet. Antal sider (evt. romertal + arabertal, f.eks. XII, 356 s.). Ved illustrerede værker antal plancher eller blot ill., antal kort. Pris i oprindelseslandets valuta.

Artikler modtages helst på diskette sammen med en papirudskrift af manuskriptet. Disketten bør kun vise én teksttype, altså uden kursivering, fed type eller understregninger. Sådanne markeringer kan derimod angives i det vedlagte manuskript. Teksten skrives uden brug af orddele, notefunktion og tabulator ved linjeskift, og der må ikke forekomme en blank linje mellem hvert nyt afsnit. Noterne følger samlet sidst efter teksten. Diskette leveres som WP 5.1, ASCII-format eller MacWrite.

Den Anrepska anvapenserien i Kils kyrka i Närke - ett rekonstruktionsproblem

Av Jan Anrep-Bjurling

Presentation av materialet

Kils medeltida kyrka i Närke hyser en av Sveriges landskyrkors märkligare men likväl obeaktade sviter av begravningsvapen från början och senare hälften av 1600-talet, inte mindre än 24 sköldar. År 1616 förvärvade hovmarskalken Reinhold Anrep († 1622) för 10 daler kopparmynt S:t Jülichs kor, den nuvarande södra korsarmen, som gravplats för sig och sina efterkommande. I den underliggande kryptan är ett stort antal av hans ättlingar bisatta.

Vapensköldarnas ursprungliga placering har splittrats under ombyggnaden av kyrkan 1779-80 och bland annat vid restaureringarna 1897-98 och 1952.¹ Av dessa kan urskiljas tre huvudbaner. Till höger om altaret ses ett praktfullt sådant över översten vid Dalregementet Gustaf Anrep den yngre († 1700). På södra långväggen hänger ett mindre, inte lika rikt snidat, över hans svåger assessorn Johan Löfling († 1666) gift med Elisabeth Anrep. Det tidigaste, från 1622, över den nämnde hovmarskalken är av tidstypiskt, ringa format med en på den rektangulära skölden målad vapenbild och med ett enkelt hjälmtycke av plåt. Med rörande valhänthet är hans namn och valspråk - "GOT IST MEIN TROST" - inristade. Den illa medfarna vapenskölden är magasinerad.

Anmärkningsvärt är att de båda Anrepska huvudbanerens vapen i stället för den estländsk-svenska linjen Soors vapen-

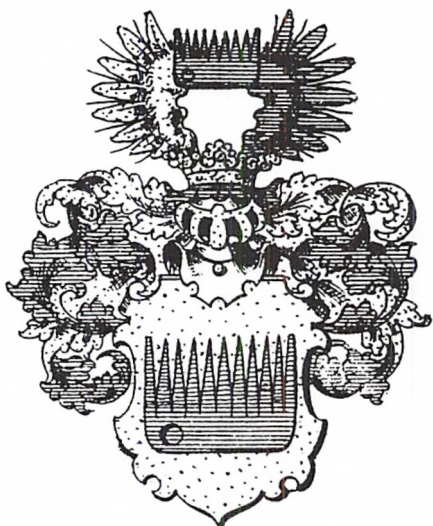
märke, en med uppåtriktade tänder bjälkvis ställd blå kam, följer den livländska linjen Korkülls svarta kam med nedåtriktade tänder men i motsats till denna ställd ginbalkvis. Hjälmprydnadens kam på det stora huvudbaneret är emellertid som på den livländska ställd balkvis.

Vapnet är talande. En "rep-e" betecknar på "mittelhochdeutsch" - tidrymden 1050-1350 - ingenting annat än en stor järnkam med långa tänder. Valet av vapenbild korresponderar språkhistoriskt med ättens framträdande under 1200-talets senare hälft i byn Anreppen, nära Paderborn, i Westfalen. Den gängse accepterade upp-

Huvudbaner över Gustaf Anrep den yngre († 1700).

Funeral hatchment for Gustaf Anrep the younger († 1700). - Photo: Nils Naumburg 1995.

von Anrep (linje Soor).

fattningen att det rör sig om en mankam kan sålunda nedtonas.

Av de resterande 21 sköldarna hänger 5 på långhusets norra vägg, 4 på den södra (inklusive det Löfflingska huvudbaneret), 4 i södra korsarmen, 2 i vapenhuset och 1 i tornrummet. 6 välbevarade sköldar är placerade på kyrkvinden. Det var den oväntade upptäckten av dessa (1991) som väckte tanken, att sviten en gång utgjorde en enhet.

Huvudbaneret 1622 jämte de likaledes på rektangulära träplattor 4 målade vapnen i södra korsarmen bildar en separat serie. Tinkturen på dessa 21 vapensköldar är med undantag av sparsamma färgfragment så gott som helt utplånad liksom all text på de snidade sköldarnas kartuscher, vanligen med hänvisning till vapnets plats i serien.

De 17 snidade sköldarna är i dag förhållandevis väl bibehållna trots bristfällig konservering. I några fall har på dessa rester av den ursprungliga färgsättningen underlättat vapnets identifiering. Framför

von Anrep (linje Korküll).

allt gäller detta vid jämförelse med den målade vapenserien, som korresponderar med 4 av sköldarna i den snidade. I det följande kommer de heraldiska färgerna att uppmärksammas endast då de är av relevans för vapnets bestämning. Av vikt för utredningen var att de 4 sköldarna från 1622 visar samma vapenmärke som 4 i den större serien.

Det Löfflingska huvudbaneret överensstämmer stilistiskt med sköldarna i den senare gruppen. Anvapnen i denna är - med ett undantag, det Bondeska - emellertid inte relaterade till detta utan fastmer till Johan Löfflings svärfar, överstelöjtnanten Gustaf Anrep den äldre, som introducerades på Sveriges Riddarhus 1635. Båda avled nämligen 1666 med blott en månads mellanrum. I "Sveriges kyrkor" (Närke) nämns ett huvudbaner även för sagde Gustaf.² Detta måste emellertid vara identiskt med den sköld, som i själva verket tillhör 1:a kvartret i hans nedan anförda anserie.

Sköldarna kommer att behandlas i den ordning, som de kunde inrangeras i anserien, alltså varken enligt ovan relaterade uppräknig eller i kvarters(annummer)-följd. Några erbjöd nämligen dels avsevärda identifieringssvårigheter dels icke ringa huvudbry att placera i sviten och diskuteras därför i undersökningens senare hälft. Vapnen beskrivs endast när så är befogat för identifiering eller vid avvikelser från den fastställda mallen.

Observera att anvapnen - och endast de snidade - är avbildade i svit i överensstämmelse med respektive kvarter (annummer), d.v.s. 1-16. Illustrationshänvisningarna upprepas i nummerordning i avslutningen (konklusionen).

Hela anträdet - enligt de nya forskningsresultaten - är avbildat i artikelns slut.

Analys av vapensköldarna

Det första kriteriet på att vi står inför en ansvit centrerad till Gustaf Anrep den äldre († 1666) är förekomsten av 2 Tiesen-

hausenska vapen i samlingen. Hans mor var Dorothea von Tiesenhausen från Livland, som levde som änka 1635. Med utgångspunkt från "Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften", Livland I (1929) och "Genealogisches Handbuch des Adels", del 32 (AB VI, 1964 - Anrep) och del 27 (FA IV, 1962 - Tiesenhausen) ges följande uppställning av Gustafs urkundligt kända 16 anor:

Fäderne:

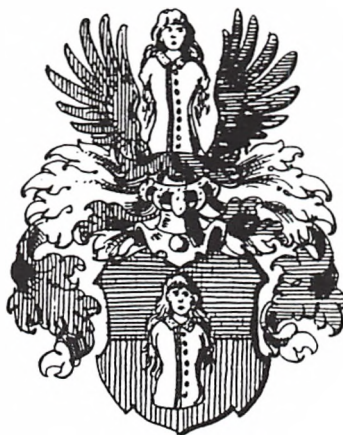
1. Johann von Anrep († efter 1538) ¹
2. Wilmoth von Schwartzhoff ²
3. ?
4. ?
5. von Schierstedt, okänt vem ³
6. ?
7. ?
8. ?

Möderne:

9. Reinhold von Tiesenhausen († 1541) ⁴
10. Anna von Tiesenhausen († 1560) ⁵

von Schwartzhoff.

von Kruse.

11. Lorenz von Farensbach *
12. ?
13. Fabian von Tiesenhausen († mellan 1559-61) ⁹
14. Madlena von Kruse ¹⁰
15. Hans von Rosen († 1502) ¹¹
16. Dorothea von Vietinghoff ¹²

Enligt källorna når vi på fädernet endast fram till två helt säkrade namn (kvarteren 1-2) och ett fastställt släktnamn (5:e kvarteret). På mödernet är blott ett led okänt. Stod de felande länkarna att finna bland anvapnen? Inledningsvis kan konstateras att 2 genealogiskt fastställda vapen - för ingifta kvinnor - saknas i den Kilska sviten, nämligen det Schwartzhoffska (2:a kvarteret - en avskuren, bjälkvis ställd dextervänd björntass med nedåtriktade klor omgiven av 3 (2, 1) stjärnor) och det Kruseska (14:e kvarteret - delad sköld med en frontalt vänd ynglingabål).¹³

Gustaf Anreps möderneanor

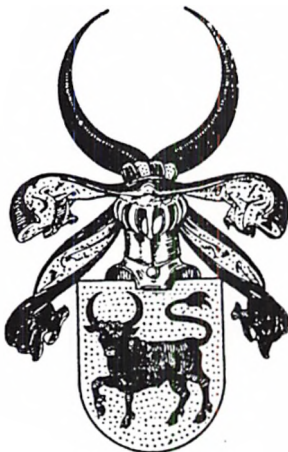
Det är Gustaf Anreps mödrarne som är det mest välbelagda av forskningen. Hans mor var, som nämnts, Dorothea von Tiesenhau-

sen, som dock inte är medtagen i den drygt hundra sidor långa utredningen över denna ätt i "Genealogisches Handbuch des Adels" FA IV.¹⁴ Låt oss närmare betrakta möderneanorna och jämföra hur kvarteren 9-16 stämmer överens med de befintliga sköldarna. För åskådlighetens skull återges Gustafs 4 anor på mödernet, således generationen under det fullt utbyggda anträdet:

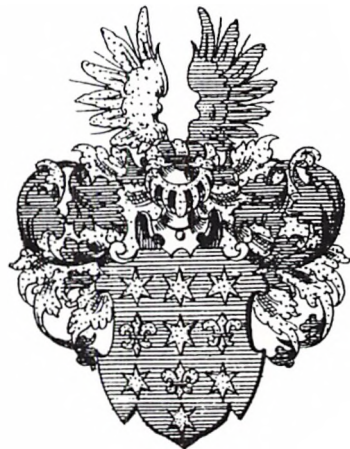
1. Fromhold von Tiesenhausen († 1564) ¹⁵
2. Elisabeth von Farensbach ¹⁶
3. Caspar von Tiesenhausen († 1558) ¹⁷
4. Barbara von Rosen ¹⁸

Av uppställningen (annummer 3) framgår att även Dorotheas mor (Gertrud) var född von Tiesenhausen. I Kils kyrka finns endast 2 av 3 - enligt Gustaf Anreps 8 möderneanor - Tiesenhauseiska vapen (kyrkvinden och vapenhuset) med den bekanta tjuren, på det ena korrekt vänd åt dexter, på det andra åt sinister. Båda hjälmarna är krönte, den förstnämnda med hjälmprydnad.

Vi har sett ovan att osäkerheten i en större anseric gör sig gällande bland ingifta kvinnors vapen. I den Kilska sviten

von Tiesenhausen.

von Ungern.

är ju 2 Tiesenhausenska anvapen helt säkra, nämligen för fäderna till Fromhold och Caspar i kvarteren 9 respektive 13. Kan därför för Anna von Tiesenhausen (10:e kvarteret) ett liknande misstag ha begåtts som i de ovan anförda kvarteren 2 och 14? Annas mor var Anna von Ungern.¹⁹ På kyrkans sydvägg återfinns det Ungernska vapnet, ehuru de 7 stjärnorna omgivande de 3 liljorna på skölden utökats med 2 enligt mönstret 3, 4, 2 i stället för 3, 1, 2, 1 (Ill. 10). En förväxling föreligger uppenbarligen mellan moderns och dotterns - nota bene med samma förnamn - vapen. Svitens sammansättning bekräftar detta:

Den Tiesenhausenska vapenskölden, utan hjälmprydnad, med tjuren vänd åt sinister kunde tyda på heraldisk "courtoisie" i det 9:e kvarteret. Den logiska slutsatsen att enligt denna norm föra samman båda de Tiesenhausenska vapnen till kvarteren 9 och 10 skulle emellertid i slutänden resultera i att det Ungernska vapnet skulle falla utanför anserien samtidigt som en lucka skulle uppstå i det 13:e kvarteret (Fabian von Tiesenhausen).

Sålunda föreligger vägande skäl för antagandet, att spegelvändningen av den ena sköldens vapenmärke ej var heraldiskt betingad med avseende på det 9:e kvarteret, och att följaktligen det Ungernska vapnet ansågs vara det riktiga vid ansvitens tillkomst. Det syns naturligt att i detta kvarter inordna det kompletta, mer genomarbetade vapnet åsyftande Dorothea von Tiesenhausens fäderna (Ill. 9). Det 13:e kvarteret representeras därmed av det anspråkslösare, spegelvända vapnet, således Dorotheas möderna. Här är tjurens position uppenbarligen styrd av sagda "courtoisie" (Ill. 13).

von Farensbach.

Inga genomarbetade stamtavlor föreligger för den ursprungligen westfaliska, sedan 1300-talet kända och vid mitten av 1600-talet utslöcknade, ätten von Farensbach (11:e kvarteret). I vapnet förde den en tinnskura på över- och undersidan av en bjälke och som hjälmprydnad en dextervänd mansbål mellan två vingar.²⁰ Den Farensbachska skölden (nordväggen) kan svårligen identifieras utan kännedom om släktnamnet, då vapenmärket är utformat som en mur (d.v.s. den undre tinnskuran saknas). Endast hjälmprydnaden bekräftar släkttillhörigheten (Ill. 11).

Vem var Lorenz von Farensbachs hustru? I domkyrkan i Tallinn finns en sarkofag med 16 anvapen för landshövdingen friherre Otto-Reinhold von Taube till Maidel († 1689). Modern var Sophie von Uexküll. Bland hennes 8 anor märks i 3:e kvarteret Johan Anrep och i det 4:e Wilmoth Schwarzkopf (Schwartzhoff). De 7:e och 8:e upptas av Johan Farensbach och Katharina Uexküll.²¹ De tre första släktnamnen återkommer i den Anrepiska anserien i kvarteren 1-2 och 11 (Anrep, Schwartzhoff och Farensbach).

von Uexküll.

Även en Uexküllsk vapensköld ses i Kils kyrka (sydväggen), churu förväxling skett mellan fälten 1-2 och 3-4. Den enda befintliga hjälmprydnaden, på den dextra krönte hjälmen, har - enligt denna fältomkastning - i stället för det krönte lejonet hållande en hillebard ersatts med den på anvapnet i fälten 1 och 4 av två korslagda hillebarder genomstuckna kronan (Ill. 12).

Kan, på sarkofagen, en namnförväxling ha skett mellan Johan och Lorenz von Farensbach, så att Katharina i själva verket var Lorenz' okända maka? Detta vederläggs av "Genalogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften", som slår fast att Johan var gift med Katharina.²¹ I varje fall måste Johan och Lorenz Farensbach ha tillhört samma generation, enär Johan Anrep och hans maka nämns i båda anserierna.

Förbryllande i sammanhanget - och därför reflexionen om en namnförväxling - är att Johan von Farensbach (till Udenküll) avled 1590, under det att Johan von Anreps dödsår (okänt när efter 1538) uppskattningsvis bör ha infallit åtminstone fyrtio år tidigare. Att det faktiskt är fråga om den förstnämnde framgår av en jäm-

von Roscn.

förelse mellan de Ucxküllska anorna och en uppgift i "Siebmachers Wappenbuch", som uppger att Johan (till Udenküll) hade en dotter Anna gift med Christian von Tiffer. Makarna ingår nämligen bland Sophie von Uexkülls 4 anor.²¹

Starka skäl talar för att även Lorenz' hustru var en Uexküll, då båda ätterna vid denna tid var nära besläktade genom giftermål. Även fadern till Johan von Farensbach var gift med en von Uexküll. En ge-

von Vickinghoff.

neration tidigare finner vi Wolmar von Uexküll († 1506) gift von Farensbach, vars sondotter var ovanstående Katharina.²⁴

På kyrkvinden förvaras sköldarna för ätterna von Rosen (hjälmprydnaden visar endast påfågelsstjärten) och von Vietinghoff (träfragment på hjälmprydnadens hattkulle låter ana att den på denna stående räven brutits loss), som alltså hör hemma i de två avslutande kvarteren för Hans von Rosen och Dorothea von Vietinghoff (Ill. 15 och 16). Därmed är mödernessviten fullständig så när som på 1 anvapen, det Kruseska (14:e kvarteret). Om dettas troliga substitut se resonemanget nedan rörande den andra Ungernska vapenskölden i kyrkan.

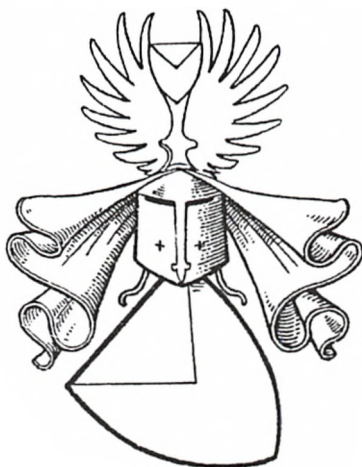
Gustaf Anreps fäderneanor

Vid analysen av denna serie bör beaktas den i inledningen påtalade samstämmigheten mellan Reinhold Anreps 4 målade anvapen från 1622 och 4 av de snidade anvapen för sonen Gustaf († 1666). Det Schwartzhoffska felas som påpekats ovan. Då hela sviten omfattar 16 sköldar - det Bondeska vapnet borträknat (se inledningen) - av vilka endast 7 kunnat föras till mödernet, innebär detta med säkerhet att 2 vapen av de resterande 9 av (fåaktig) etablerad tradition införlivats i anföljden (kvarteren 2 och 14). Hur detta förhåller sig skall redovisas i det följande, liksom hur heraldiken ej sällan visar sig vara fruktbarande för de genealogiska sammanhangen.

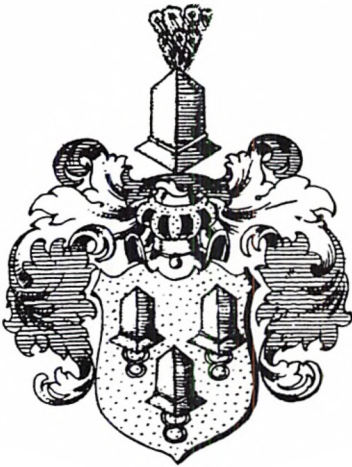
Frågetecknen inställer sig redan vid betraktandet av de 4 anvapen från 1622. Reinhold Anreps 4 anor uppges på de svenska riddarhusstamtavlorna vara följande:

1. Aliff von Anrep, urkundl. känd 1542²⁵
2. ?
3. Georg von Schierstedt²⁶
4. Elisabeth Skastrop (?)²⁷

Det Anrepiska anvapnet saknas i den målade serien, likaså det Schierstedtska.²⁸ Det "Skastropska" vapnet är okänt (se diskussion nedan). Överensstämmelse råder, som påpekats, mellan de 4 målade sköldarna och 4 av de snidade (referenser till dessa markeras i det följande med "1622" respektive "1666"). Eftersom de snidade ingår i den äldre generation som föregår Reinholds mor- och farföräldrar (4 anor), måste följaktligen den ursprungliga anvapenserien från 1622 ha omfattat Reinholds 8 anor, 4 på fädernet respektive mödernet, av vilka endast hälften av anvapnen är bevarade. Sköldarnas tinktur är så gott som utplånad på de 4 återstående. I två fall (punkt 2 och 3 nedan) kunde identifiering uteslutande ske med hjälp av färgfragment på motsvarande vapen i den snidade sviten. Vapensköldarna från 1622 (i södra korsarmen) visar:

von Havekenschaid.

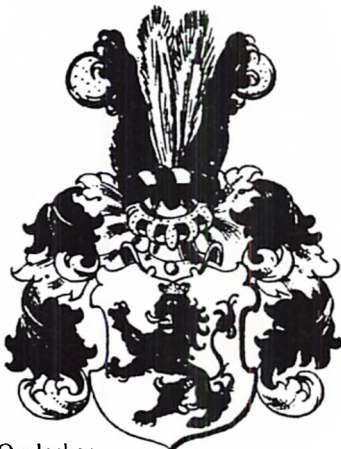

von Wendt.

1. Sköld: I rött (?) en dextervänd sittande ugglas (1666). Hjälmen belagd med vulst. Hjälmtäcke: Invändigt sannolikt rött (1666). Hjälmprydnad: 2 vingar (1622). - Parallellerna (1666), utan hjälmprydnad, i vapenhuset.

Ätt: ?

2. Sköld: I blått en med basen mot sköldhuvudet och mot sköldens nedre hälft riktad gyllene spets (1666). Hjälmen

von Ovelacker.

belagd med vulst. Hjälmtäcke: Invändigt guld, utvändigt blått (1666). Hjälmprydnad: 2 vingar (1622). Endast vapenmärket (1666). - Parallellerna (1666) på kyrkvinden.

Ätt: von Havekenscheid (Hafkenscheid) - från Westfalen²⁹ (Ill. 4).

3. Sköld: I guld 3 (2, 1) blå järnhattar med ögleförsedda hakband (1666). Schatteringar av silver på järnhattarnas dextra sida (1622). Hjälmen sannolikt belagd med gyllene och blå vulst (1666). Hjälmtäcke: Invändigt guld, utvändigt blått (1666). Hjälmprydnad: Synligt 2 vingar (1622). - Parallellerna (1666), utan hjälmprydnad, på kyrkvinden.

Ätt: von Wendt - från Westfalen³⁰ (Ill. 6).

4. Sköld: I silver ett åt sinister rest svart lejon (1622). Hjälmen belagd med vulst i silver och utplånad färg (1622). Hjälmtäcke: Invändigt svart, utvändigt silver (1622). Hjälmprydnad: Synligt 2 vita fjädrar (1622). Endast 2 växande björntassar (1666). - Parallellerna (1666) på nordväggen.

Ätt: von Ove(r)lacker - från Westfalen³¹ (Ill. 3).

I den snidade serien för Gustaf Anrep den äldre († 1666) finns ytterligare 6 vapensköldar:

1. von Anrep (nordväggen) - se inledningen. Sköld: Gimbalkvis ställd kam med nedåtriktade tänder. Hjälmen krönt. Hjälmtäcke: Tinkturen (guld och svart) utplånad. Hjälmprydnad (skadad): Mellan 2 vingar en balkvis ställd kam med nedåtriktade tänder - i överensstämmelse med det livländska vapnet (Ill. 1).

2. von Ungern, 1533 års förbättrade vapen (nordväggen). Sköld: Fälten 1 och 4: De 3 liljorna saknas liksom den mittersta

von Ungern
(1533 års vapen).

stjärnan. Placeringen av stjärnorna är 3, 2, 1 i stället för den fastställda uppställningen 3, 1, 2, 1² (Ill. 14).

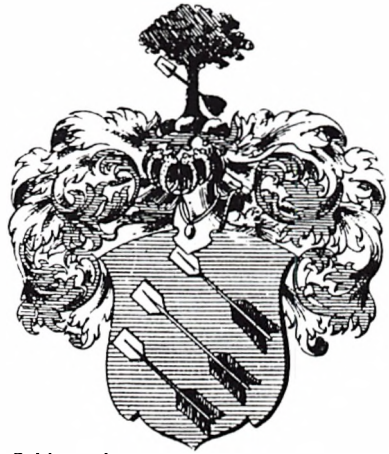
3. Sköld (nordväggen): 3 (2, 1) kolonner. Hjälmen belagd med vulst. Hjälmtäcke: Utvändigt blått. Hjälmprydnad: 2 vingar.

Ätt: ?

4. Sköld (sydväggen): 3 (2, 1) röda dubbelhakar. Hjälmen belagd med vulst. Hjälmtäcke: Invändigt rött. Hjälmprydnad: 2 vingar.

von Galen.

von Schierstedt.

Ätt: von Galen - från Westfalen¹³ (Ill. 2).

5. von Schierstedt (kyrkvinden) (Ill. 5). Hjälmprydnadens växande träd var oskadat - i dag försvunnet - vid "Sveriges Kyrkors" inventering 1949. Vapnet ansågs då vara en av Johan Löflings anor, då det hängde intill hans huvudbaner (jämför inledningen).¹⁴

6. Bonde (tornrummet). Detta är det enda anvapnet, som tillhör det i inledningen nämnda Löflingska huvudbaneret åsyftande Johan Löflings mormor Anna Bonde och uppenbarligen det enda bevarade - eller utförda - av hans 2 moderne-anor (morfadern tillhörde Hinsebergssläkten). Enär släkten nobiliterades 1637 med Johans far existerar ingen adlig anseerie på fädernet. Vapnet ingår följaktligen ej i den Anrepiska ansviten.

Den Anrepiska och den Schierstedtska skölden har sin givna plats i 1:a respektive 5:e kvarteret. Är det möjligt att inordna några av de 5 resterande, identifierade anvapnen i de urkundligt okända kvarteren 3-4 och 6-8 av Gustaf Anreps 8 fädernearor? De 4 dubblerade vapnen utgjorde ett

von Castrop.

rättesnöre. Ett av dessa är som nämnts okänt, det med ugglan. De övriga 3 har konstaterats tillhöra ätterna Havekenscheid, Wendt och Ovelacker. De 2 andra vapnen av de 5 representerar således ätterna Ungern (1533 års vapen) och Galen.

Anton Fahne och de Anrepiska anvapnen

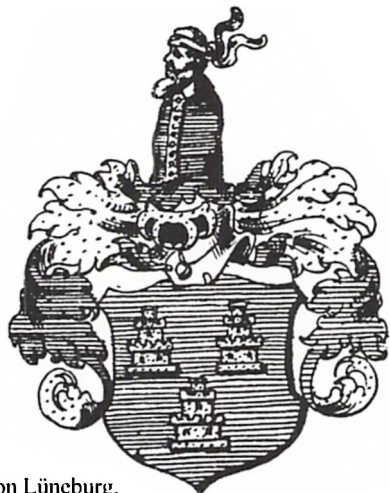
Den produktive, tyske 1800-talsgeneologen Anton Fahne är namnkunnig för att så gott som aldrig ha uppgivit sina källor. I själva verket har hans tillförlitlighet mestadels kunnat bestyrkas vid jämförelse mellan hans uppgifter och påträffade urkunder. Utan insikt i Fahnens forskning hade de 4 följande behandlade vapnen inte kunnat infogas i anserien.³⁵

Nedan 2 diskuterade anvapnen, det med ugglan respektive de 3 kolonnerna, utgjorde undersökningens stötestenar. Enligt de svenska stamtavlorna var Georg von Schierstedt gift med Elisabeth Skastrop (se Reinhold Anreps 4 anor ovan). Släkten Skastrop står inte att finna vare sig i genealogisk litteratur eller i generalindexet (1984) till "Siebmachers Wappenbuch". Däremot fanns

det en - enligt Fahne dynastisk - westfalisk ätt von Castrop från orten Castrop (en mil nordväst om Dortmund), som utslocknade på svärdssidan i början av 1500-talet. Släkten kallade sig även Overcastrop och var en gren av ätten von Ulenbrock och förde liksom denna, men under en tornerkrage, en dextervänd sittande ugglan i vapnet.³⁶ Samma vapenbild, utan tornerkrage, ses på båda de Anrepiska anvapnen. Var alltså Georg von Schierstedt i själva verket gift med Elisabeth von Castrop?

Något vapen med 3 (2, 1) kolonner förekommer inte på tyskt område.³⁷ Kunde kolonnerna vara förväxlade med torn? Vi har ju redan erfarit en del oriktigheter i utformningen av sköldarna. En av ytterst få tyska paralleller är den baltiska ätten von Patkuls vapen, som visar 3 bredvid varandra ställda torn. Stamtavlorna i "Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften" ger ingen referens att bygga vidare på.³⁸

Fahne behandlar utförligt i sin "Geschichte der Freiherren und Herren von Hövel" (1860) den sedan slutet av

von Lüneburg.

1200-talet kända, vid mitten av 1700-talet utslocknade, patriciersläkten von Lüneburg, som levde i Lybeck. I vapnet förde den i blått 3 (2, 1) gyllene torn, således ordnade som på det svårtolkade vapnet med kolonnerna. Det sistnämndas (1666) hjälmprydnad, 2 vingar, ger ingen ledtråd, då den Lüneburgska visar en dextervänd mansbål. Hjälmtäckets färger var guld och blått.³⁹

Mer uppseendeväckande är informationen att senatoren Johann von Lüneburg († 1531) var gift med Elisabeth von Castrop, dotter till borgmästaren Henrich von Castrop. Makarna hade till yttermera visso en dotter, Elisabeth.⁴⁰ Det är okänt när och med vem Elisabeth gifte sig.

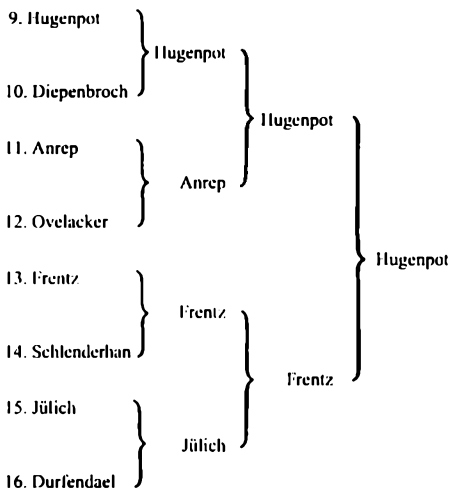
En händelse som ser ut som en tanke är befintligheten av det Castropska och det sannolika - Lüneburgska vapnet i Kils kyrka, churu det förra saknar den över ugglan liggande tornerkragen. Därför är det av betydelse att Fahne och även den westfalske genealogen Max von Spiessen påtalar sigill endast med ugglan.⁴¹ Georg von Schierstedts förmenta hustru måste i själva verket vara Elisabeth von Lüneburg, dotter till Elisabeth von Castrop.

Modern har alltså förväxlat med dottern - men denna gång på de svenska stamtavlorna. Detta framgår även av vapnet i kyrkan. Hade Elisabeth von Castrop ("Skastrop") verkligen varit gift von Schierstedt borde i 7:e kvarteret faderns ättevapen (d.v.s. ugglan) enligt heraldisk "courtoisie" ha varit vänt mot hustruns (Lüneburg), alltså åt sinister i stället för åt dexter, men båda de Castropska vapensköldarna visar ugglan som den framställs på sigillen (jämför det Ovelackerska vapnet nedan).

Riddarhusstamtavlorna upprättades inte förrän på 1770-talet. Sannolikt var det först vid denna tid som den "Skastropska" desinformationens etablerades. Uppmärksammas bör att makarna von Schierstedt inte finns registrerade på de livländska stamtavlorna, endast dottern Edda, Reinhold Anreps mor.⁴²

Det måste framhållas att även i Lybeck levde en från Westfalen härstammande ätt von Castrop, som emellertid förde ett vapen helt avvikande från den behandlade släkten (Over)Castrop.⁴³ Ett Lüneburgskt gifte med en lybecksk Castrop verkar bestickande, men anvapnet med ugglan i kombination med den av Fahne omtalade (urkundligt belagda) alliansen, i vilken föddes en dotter Elisabeth, namnet på Georg von Schierstedts maka, är påtagligt övertygande - så mycket mer som på skölden med "kolonnerna" fragment av blått är urskiljbara på hjälmtäcket i överensstämmelse med det Lüneburgska. En förväxling mellan de Castropska vapnen verkar inte trolig. Slutsatsen måste bli att båda sköldarna representerar de korrekta anorna i 7:e respektive 8:e kvarteret (III. 7 och 8).

I Fahnes "Geschichte der westphälischen Geschlechter" (1858) nämns i artikeln över ätten von Havekenschied, utslocknad i början av 1600-talet,⁴⁴ att en kvinnlig släktmedlem, vars mor var född von Aplerbeck, var gift med en von Ovelacker, en släkt utslocknad i slutet av 1600-talet.⁴⁵ Uppgiften återkommer i omvänd ordning i redogörelsen över ätten von Ovelacker, när Johann von Ovelacker och hans maka Greite von Aplerbeck vid 1500-talets början gifte bort sin dotter med en von Havekenschied.⁴⁶

Johann Robert von Elverfeldts 8 modermeanor (kvarteren 9-16).

Endera av de urkundligt obestyrkta uppgifterna tycks bekräftad genom de båda anvapnen i Kils kyrka. I beaktande av att lejonet på de ovan beskrivna Ovelackerska vapnen är felvänt - åt sinister i stället för åt dexter - är det högst antagligt att vi denna gången står inför ett exempel på verklig heraldisk "courtoisie" och att sålunda en Ovelacker var maken i äktenskapet.

Av Reinhold Anreps 4 bevarade anvapen (av ursprungligen 8) återstår att i kvarteren 3-4 infoga två med varandra förbundna släktvapen. Enda möjligheten är att farfadern Aliffs maka måste vara en dotter i äktenskapet mellan en Ovelacker och en Havekenseid. Kan detta verifieras?

Den westfaliska ätten Ovelacker förgrenade sig redan vid 1400-talets början till Östersjöprovinserna.⁴⁷ under det att släkten Havekenseid kvarstannade i hemlandet. Till att börja med förefaller det ovedersägligt, att en redan i Baltikum

besutten Ovelacker gifte bort en dotter med Aliff von Anrep, som dessutom var hans frände, enär Aliffs kusin Elisabeth von Anrep var (eller blev) gift med Johann von Ove(r)lacker.⁴⁸

Det avgörande belägget för detta resonemang ges, via Fahnes förmedlan, på ett anträd - utan angivande av förnamn - med Johann Robert von Elverfeldts (urkundl. 1656-80) 16 anor. Hans mor var född Hugenpot. Hennes farmor var född Anrep. I kvarteren 11 och 12 på det fullt utbyggda Elverfeldtska anträdet anges föräldrarna till sagda farmor med det Anrepska respektive det Ovelackerska vapnet.⁴⁹

I Fahnes släktkrönika över ätten Nesselrode-Hugenpot finns upptagna två beedigade antavlor från 1600-talet för Philip Wilhelm von Nesselrode-Hugenpot och hans brorson Christian med deras 8 respektive 16 anor. Här preciseras "farmodern" på det Elverfeldtska anträdet som Wilmot von Anrep till Lauemetz.⁵⁰ Hon äktade i Livland Rütger von Hugenpot († senast 1584), arvherre till slottet Hugenpot vid Kettwig.⁵¹

Den Elverfeldtska antavlan bekräftar således den Anrep-Ovelackerska alliansen, som speglas i Kils kyrka. De båda edsvurna antavlorna namnger makarna Hugenpot-Anrep, som levde under 1500-talets senare hälft, och vilka dessutom visar sig vara en länk i beviskedjan att Wilmot - ej införd på de livländska stamtavlorna - var Aliffs hittills okända dotter.

Det Wendtska, Ungernska (1533 års förbättrade vapen) och Galenska anvapnet

Med tanke på enhetligheten mellan de 4 bevarade, 1622 målade sköldarna och 4 av de 1666 snidade är det närmast liggande

alternativet att i det av forskningen odokumenterade 6:e kvarteret placera en von Wendt (Ill. 6), som alltså bör ha varit Georg von Schierstedts mor.

De 4 anvapnen från 1622 utfördes en generation tidigare än de snidade, som således haft dessa som förlaga. Kunskapen om endast tre tidigare släktled (d.v.s. Reinhold Anreps 8 anor) bör rimligen ha varit bättre befäst än i en större serie. Tre av dessa, nämligen för släkterna Ovclacker, Havekenschaid och Castrop, har ju också kunnat visas tillhöra Reinhold Anreps anträd. Därför kan det på goda grunder antagas att även det fjärde, det Wendtska, är korrekt och är att relatera till Reinholds morfars mor. Äktenskapet Schierstedt-Wendt torde i dag - enligt genealogens för Kurland, Klas Lackschewitz, information (1996) - vara ytterligt svårt att urkundligt bestyrka.

Ett vapen, det förbättrade Ungernska från 1533, har på grund av den dåtida ej ovanliga okunskapen om tidigare generationer givits en plats i Gustaf Anreps anserie. Uppmärksammas bör att Fabian von Tiesenhausen (13:e kvarteret) förutom sonen Caspar (se Gustaf Anreps 4 moderne-anor ovan) även hade en son Johann († 1583) gift 1559 med Anna von Ungern, som måste ha varit född samtidigt som vapenförbättringen trädde i kraft.⁵² I beaktande av de talrika äktenskapliga förbindelserna mellan några av de främsta baltiska ätterna vid denna tid, torde det med tanke på 1600-talets bristande släktkänedom ha varit snubblande nära att - i en anserie sträckande sig fyra led bakåt i tiden - på kvinnosidan förväxla två generationers familjenamn (jämför ovan 10:e kvarteret, Ungern i stället för Tiesenhausen), en tänk-

bar förklaring till varför ett andra Ungernskt vapen (Ill. 14) kan ha ersatt det Kruseska (14:e kvarteret).

Sedan kvarteren 1 och 3-16 - i två övertygande men urkundligt obestyrkta fall (Wendt, Uexküll) och i två felaktiga ehuru förklarliga fall (Ungern) - har kunnat fyllas av 15 av de i Kils kyrka befintliga begravningsvapnen återstår för 2:a kvarteret (egentligen von Schwartzhoff) att utröna, om en von Galen (Ill. 2) över huvud taget finns angiven som maka till en Anrep. Ätten Galen inkom enligt "Siebmachers Wapenbuch" till Östersjöprovinserna i början av 1500-talet, således den aktuella perioden för denna studie. Siebmacher är inte tillförlitlig som exakt källa. Ett belysande exempel är den Anrepska släktöversikten med cirka femton felangivelser, bland annat namn- och generationsförväxlingar.⁵³

Just på grund av de påtalade bristerna hos Siebmacher skall avslutningsvis fokuseras en uppgift i de Anrepska och Galenska artiklarna. I båda omtalas en Goswin von Anrep som sväger till Jacob Curland "genannt von Gahlen" - men så sent som 1578. I den Anrepska släktablån nämns Goswin något utförligare. Under åren 1578-96 sägs han vara svågern Jacobs efterträdare till det sedermera reducerade godset Ayakar. Äganderätten bekräftades av hertig Karl år 1600.⁵⁴ Det kan noteras att Ayakar är medtaget i "Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften" vid uppräknigen av släktens samtliga gårdar men ej är omnämnt på stamtavlorna.⁵⁵

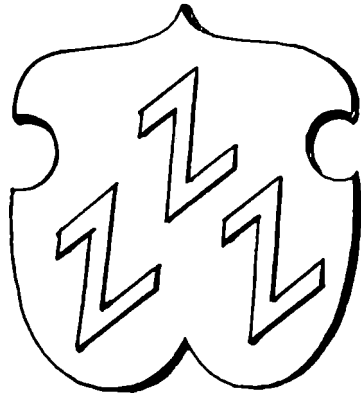
I beaktande av den enda möjliga placeringen av det Galenska anvapnet i sviten antyder sagda släktskap, att en manlig Anrep (Goswin ?) var gift med Jacobs syster.

Jacob uppges emellertid som gift 1517,⁴⁶ en tidsmässig parallell till anseriens förankring i tidigt 1500-tal. Men sextio år senare, 1578, måste han ha varit omkring åttiofem år gammal. Siebmachers motsägelsefulla uppgifter sår ett misstankens frö.

Den ende kände Goswin Anrep under 1500-talet - och då endast under seklets första år - är urkundligt belagd 1470-1501. Märkligt nog återkommer namnet sedan inte på stamtavlorna förrän med Heinrich Goswin (1743-1813).⁴⁷ I "Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften" framhålls, nota bene, att Goswin "so viel bekannt" endast hade två söner, nämligen Johann (nämnd i anseriens 1:a kvarter) och Aliff, stamfar för den livländska linjen Korküll (se inledningen).⁴⁸ I sagda verk påpekas å andra sidan förekomsten av ett antal Anrepiska namnbärare på 1500-talet, vilka inte kan infogas i släktrådet.⁴⁹ Fanns det sålunda en tredje son döpt efter fadern Goswin eller har ånyo en namnförväxling ägt rum? Om Jacob (Curland) von Gahlen verkligen var gift redan 1517, kan han svårligen ha tillhört samma generation som "svågern Goswin" under seklets slut.

Den i början av 1700-talet utslöknade öselska ätten Curland von Gahlens stamtavlor redovisas i "Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften". Det bör observeras att vapnets 3 dubbelhakar (från 1500-talets mitt beledsagade av två stjärnor) är placerade i ordningen 1, 2 i motsats till det i Kils kyrka uppsatta anvapnets 3 (2, 1) dubbelhakar. Ett gemensamt ursprung mellan de båda ätterna kan ej uteslutas.⁵⁰

Frågeställningarna förbundna med ett Anrep-Gahlenskt äktenskap är byggda på osäker grund. Ostridigt är dock att det vid anvapensvitens tillkomst måste ha funnits en, om

Curland von Gahlen.

än dunkel, insikt om en Ga(h)lensk "anmoder" på 1500-talet och att hennes släktvapen i god tro förbands med seriens 2:a kvarter.

Osäkerheten beträffande Johann von Anreps maka (2:a kvarteret) har för övrigt bestått in i vår tid. I Elgenstiernas "Den introducerade svenska adelns ättartavlor" I (1925) uppges hon vara Margareta Wrangel. Hon är okänd i "Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften", Livland I (1929) men noterad med ett frågetecken i Ösel (1935).⁵¹ Först i nästa samlingsverk, "Genealogisches Handbuch des Adels", del 32 (AB VI 1964), har hennes identitet definitivt fastslagits.

Konklusion

Efter rekonstruktionen av de Kilska begravningsvapnens ursprungliga, inbördes placering ter sig Gustaf Anreps 16 anor - med två påtagliga felaktigheter i kvarteren 2 och 14 - på följande sätt. Den westfaliskt rotade härstamningen (W) på fädernet är påfallande. Kursiverade namn markerar hittills okända släktförbindelser (1-2 o.s.v. betecknar make-maka). De korrekta anorna i kvarteren 2, 10 och 14 är namngivna.

Fäderne:

1. Johann von Anrep (W) (Ill. 1)
2. NN von Ga(h)len (W) (Ill. 2)
- egentligen Wilmoth von Schwartzhoff (W)
3. NN von *Ovelacker* (W) (Ill. 3)
4. NN von *Havekenscheid* (W) (Ill. 4)
5. NN von Schierstedt (Ill. 5)
6. NN von *Wendt* (W) (Ill. 6)
7. *Johann von Lüneburg* (Ill. 7)
8. *Elisabeth von Castrop* (W) (Ill. 8)

Möderne:

9. Reinhold von Tieschenhausen (Ill. 9)
10. Anna von Ungern (Ill. 10)
- egentligen Anna von Tieschenhausen
11. Lorenz von Farensbach (W) (Ill. 11)
12. NN von *Uexküill* (Ill. 12)
13. Fabian von Tieschenhausen (Ill. 13)
14. (Anna?) von Ungern, 1533 års vapen (Ill. 14) - egentligen Madlena von Kruse
15. Hans von Rosen (Ill. 15)
16. Dorothea von Vietinghoff (W) (Ill. 16)

Sammanfattning

Undersökningen visar att den i dag, vad uppbyggnaden beträffar, splittrade samlingen anvapen i Kils kyrka ursprungligen bildade två enhetliga med varandra förbundna anserier om 8 respektive 16 kvarter, den mindre från 1622, den större påbörjad 1666. Endast 4 sköldar återstår av den äldre sviten. Redan bland Gustaf Anreps († 1666) 4 anor på fädernet, framträder med heraldikens hjälp ett par genealogiska landvinningar: Aliff von Anreps av forskningen okända maka har kunnat fastställas som en *Ovelacker*. Anträdet bestyr-

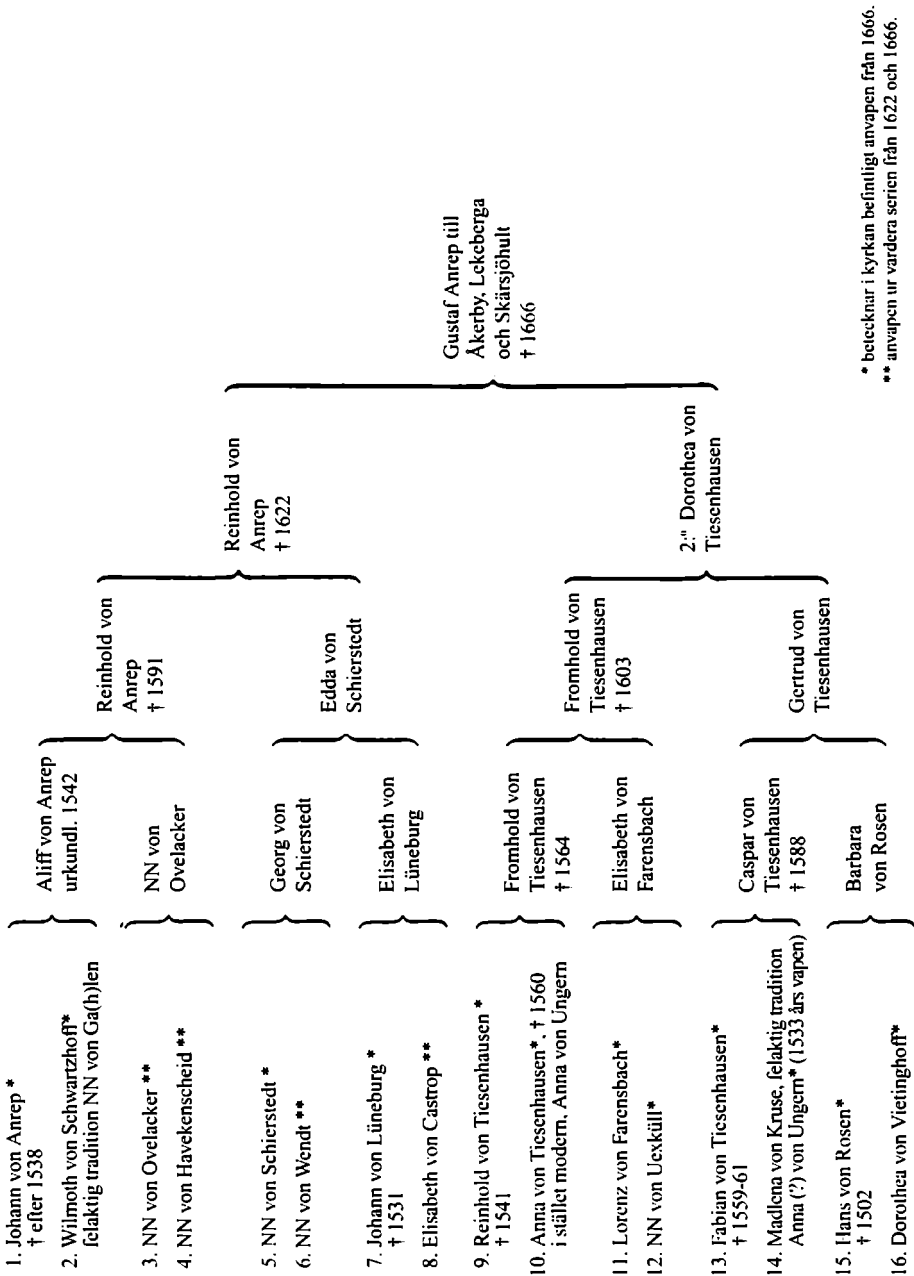
ker även att Aliffs son verkligen var Reinhold († 1591) om vilket släktskap viss tvekan har rått.⁶²

Georg von Schierstedts - enligt de svenska stamtavlorna - påstådda maka Elisabeth "Skastrop" (av okända föräldrar) var av allt att döma född von Lüneburg, vars mor var Elisabeth von Castrop (8:e kvarteret) av en westfalisk, troligen dynastisk ätt utslocknad på svärdssidan i början av 1500-talet. Georgs mor var, med utgångspunkt från den mindre anserien, uppenbarligen en von Wendt (6:e kvarteret) av en ännu fortlevande, medeltida westfalisk ätt.

Mycket tyder på att en Uexküill (12:e kvarteret) de facto var gift med Lorenz von Farensbach. Genom förväxling mellan mor och dotter har ett Ungernskt vapen bytt plats med ett Tieschenhausenskt (10:e kvarteret). Parallellt kan möjligen förklaras utbytet av släktvapnet för Fabian von Tieschenhausens maka Madlena von Kruse (14:e kvarteret) mot hans sonhustrus, född von Ungern. Felaktig tradition har placerat ett Ga(h)lenskt vapen i 2:a kvarteret i stället för ätten Schwartzhoffs.

Noteras bör att på Gustaf Anreps koppar-kista i den Anrepiska gravkryptan på vardera långsidan ses fragment av hans 8 anvapen på fädernet respektive mödernet. Kistans placering gör det inte möjligt att närmare studera dessa. Här kunde ges en bekräftelse på anförda teorier vad beträffar förekomsten av de oriktiga anvapnen. Orsaken till dessa misstag kan vara, att merparten av berörda ätter hade sin huvudsakliga hemhörighet utanför det egentliga Sveriges gränser. Detta kan även ha bidragit till påpekade bristfälligheter i sköldarnas heraldiska utformning.

Det är denna westfalisk-baltiska orientering, som gör den stora sviten så anmärkningsvärd på svensk mark. Därför är det beklagligt att ett

* betecknar i kyrkan befintligt anvapen från 1666.

** anvapen ur vardera serien från 1622 och 1666.

par utomstående anvapen införlivats i den. Desto mer tillfredsställande är att den produktive men något misskände Anton Fahnes 1800-talsforskning har samverkat till att sprida ljus över några svåridentificerade vapensköldar i en närkisk kyrka och därmed göra det möjligt att fylla ett antal tomrum i 1500-talets Anrepska genealogi.

Riksantikvarieämbetet i Stockholm fastslog den 15 maj 1995 att "det ur kulturhistorisk synpunkt vore synnerligen värdefullt om ansköldarna återförs till kyrkorummet och därvid också ges en korrekt placering. Placering och omhängning av vapensköldarna bör utföras i samråd med läns museet i Örebro".

Noter

1. Sveriges kyrkor, Närke 1:2. Stockholm 1949, s. 291. Tillägg (1972), s. 842.
2. a.a. (1949), s. 306.
3. Genealogisches Handbuch des Adels (GHA). Adelige Häuser B VI (1964), s. 1.
4. a.a., s. 1.
5. a.a., s. 3.
6. a.a., Freiherrliche Häuser A IV (1962), ss. 459-60.
7. a.a., ss. 410, 460.
8. a.a., s. 461.
9. a.a., ss. 459, 465.
10. a.a., s. 465.
11. a.a., s. 467 och All (1956), s. 422.
12. a.a., s. 467.
13. Siebmachers Wappenbuch 25 (1980), Ostseeprovinzen I, s. 430 och Tafel 168. M. v. Spiessen: Wappenbuch des westfälischen Adels I-II. Görlitz 1901-03, Tafel 291. Siebmacher som ovan II, s. 101 och Tafel 68.
14. GHA som not 6, s. 461 (dotter till Fromhold). Jämför G. Elgenstierna: Den introducerade svenska adelns ättartavlor I. Stockholm 1925, s. 137.
15. GHA som not 6, s. 461.
16. a.a., s. 461.
17. a.a., ss. 466-67.
18. a.a., s. 467. Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften (GHbaltR), Livland 2, s. 1112.
19. GHA som not 6, ss. 406, 410, 460.
20. Siebmacher som not 13 II, Tafel 30.
21. M. v. Taube: Die von Uxkull III. Meine 1955, ss. 240-41. Jämför E. v. Nottbeck-W. Neumann: Geschichte und Kunstdenkmäler der Stadt Reval 2. Reval 1904, s. 49.
22. Estland I, s. 482.
23. Taube som not 21. Siebmacher som not 13 II, s. 41.
24. Taube som not 21. GHbaltR som not 18, Estland I, s. 481. Ytterligare hänvisningar i Siebmacher I som not 13.
25. GHA som not 3, s. 3.
26. a.a., s. 3.
27. a.a., s. 3.
28. Siebmacher som not 13 I, Tafel 163. P. v. Glasenapp: Baltisches Wappenbuch. Alleding 1980, s. 152.
29. v. Spiessen som not 13. Tafel 153.
30. a.a., Tafel 314.
31. a.a., Tafel 238.
32. v. Glasenapp som not 28, s. 181.
33. v. Spiessen som not 13. Tafel 136.
34. Sveriges kyrkor som not 1, s. 303 (bild av vapnet, fotot dock från 1935).
35. Fahnes biografi i Allgemeine deutsche Biographie 48. Leipzig 1904, ss. 483-85.
36. A. Fahne: Geschichte der westphälischen Geschlechter. Cöln 1858, ss. 98, 315. v. Spiessen som not 13, s. 28 och Tafel 63

- samt Nachtrag, s. 137 och Tafel 8. Färgsättningen ej angiven.
37. Jämför Th. de Renesse: Dictionnaire des figures héraldiques IV. Bruxelles 1899, s. 215 ff.
 38. Estland I, s. 177 f.
 39. A. Fahne: Geschichte der Freiherren und Herren v. Hövel I:2. Cöln 1860, s. 104. Siebmacher som not 13 II, s. 115 och Tafel 77.
 40. A. Fahne som not 39, s. 106. Äktenskapet är urkundligt bestyrkt i Archiv der Hanscstadt Lübeck.
 41. A. Fahne som not 36, s. 315. v. Spiessen som not 13, s. 137.
 42. GHbaltR som not 18, Livland I, s. 5, Stammtafel II gen. IV.
 43. v. Spiessen som not 13, Tafel 70.
 44. E. H. Kneschke: Neues allgemeines deutsches Adels-Lexicon IV. Leipzig 1930, s. 254.
 45. A. Fahne som not 36, s. 206. E. H. Kneschke som not 44 VII, s. 22.
 46. A. Fahne som not 36, s. 313. Jämför s. 24 (Aplerbeck).
 47. Siebmacher som not 13 II, s. 142.
 48. GHbaltR som not 18, Livland I, ss. 5-6, Stammtafel II-III gen. III.
 49. A. Fahne: Die Dynasten, Freiherren un Grafen von Bocholtz IV. Cöln 1857, ss. 22-23.
 50. A. Fahne: Forschungen auf dem Gebiete der rheinischen und westphälischen Geschichte 2:1. Cöln 1866, ss. 29-30, 38.
 51. a.a., ss. 22, 37.
 52. GHA som not 6, s. 466.
 53. Siebmacher som not 13 I, s. 224.
 54. a.a. I, ss. 50, 225 och II, s. 103.
 55. GHbaltR som not 18, Livland I, s. 2.
 56. Siebmacher som not 13 II, s. 103.
 57. GHbaltR som not 18, Livland I, s. 8, Stammtafel V gen. IX.
 58. a.a., s. 10, Stammtafel II, not III:2.
 59. a.a., s. 2.
 60. a.a., Ösel, s. 491 ff., s. 493 (Goswin Anrep). Siebmacher som not 13 II, Tafel 69.
 61. GHbaltR som not 18, Ösel, s. 652.
 62. a.a., Livland I, s. 10, Stammtafel II, not IV:4 och GHA som not 3, s. 3.

Summary

The Anrep ancestral coats of arms in Kil's church in the province of Närke, a problem of reconstruction

Kil's mediaeval church in the province of Närke, situated some ten kilometres north of the town of Örebro, holds one of Sweden's noteworthy albeit unheeded collections of funeral (ancestral) coats of arms from the 17th century, no less than 24 escutcheons, 3 of which are hatchments. One of these and one ancestral armorial constitute a unit separated from the Anrep suite. The original arrangement of the sequence has been changed owing to restorations of the church during the last two centuries. Six escutcheons are stored in the church attic.

The collection consists of two series. One dates back to 1622 and is made up of 4 - originally 8 - ancestral armorials belonging to the hatchment for the marshal of court Reinhold Anrep († 1622). The other, from 1666, is meant to show the coats of arms of the 16 paternal and maternal ancestors, i.e. the fourth generation, of Reinhold's son, the lieutenant-colonel Gustaf Anrep († 1666).

The early 16th century pedigrees of the families figuring in quarters (i.e. ancestral numbers) 3-8 and 11-12 are defective. Six of these names are still unidentified by modern genealogical research, but the often discredited investigations of the pro-

ductive 19th century Westphalian genealogist Anton Fahne turned out to confirm the correctness of quarters 3-4 and 7-8.

The bearing of 3 towers (von Lüneburg) was mistakenly substituted by 3 columns. The name Castrop has been spelt "Skastrop" - a non-existent noble house - ever since the pedigrees of the introduced Swedish nobility were founded in the 1770's.

The escutcheon of Anna von Tiesenhau- sen was confused with that of her mother, Anna von Ungern. By erroneous, though explicable, family tradition two coats of

arms (quarters 2 and 14) do not fit in with the suite, in which the predominance of families of originally Westphalian extraction should be noted.

The structure of the Anrep funeral suite is unusual in Sweden both because of its number of escutcheons hardly known here and its almost entirely Baltic ancestry. It is also an illuminating example of how undocumented pedigrees in combination with preserved ancestral armorials can replace the lack of muni- ments.

Ill. 1. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsytande Johann von Anrep († efter 1538). Fäderne, 1:a kvarteret.
Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to Johann von Anrep († after 1538). Paternal side, ancestral number 1. - Photo: Nils Naumburg 1995.

Ill. 2. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) felaktigt åsytande NN von Ga(h)len i stället för Wilmoth von Schwartzhoff. Fäderne, 2:a kvarteret.
Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) incorrectly referring to NN von Ga(h)len instead of Wilmoth von Schwartzhoff. Paternal side, ancestral number 2. - Photo: Eva Johanson 1996.

Ill. 3. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsytande NN von Ovelacker. Fäderne, 3:c kvarteret.
Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to NN von Ovelacker. Paternal side, ancestral number 3. - Photo: Nils Naumburg 1995.

Ill. 4. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsytande NN von Havekenscheid. Fäderne, 4:e kvarteret.
Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to NN von Havekenscheid. Paternal side, ancestral number 4. - Photo: Nils Naumburg 1995.

Ill. 5. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsyftande NN von Schierstedt. Fäderne, 5:e kvarteret.

Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to NN von Schierstedt. Paternal side, ancestral number 5. - Photo: Nils Naumburg 1995.

Ill. 6. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) sannolikt åsyftande NN von Wendt. Fäderne, 6:e kvarteret.

Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) probably referring to NN von Wendt. Paternal side, ancestral number 6. - Photo: Nils Naumburg 1995.

Ill. 7. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsyftande Johann von Lüneburg († 1531). Fäderne, 7:e kvarteret.

Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to Johann von Lüneburg († 1531). Paternal side, ancestral number 7. - Photo: Eva Johanson 1996.

Ill. 8. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsyftande Elisabeth von Castrop. Fäderne, 8:e kvarteret.

Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to Elisabeth von Castrop. Paternal side, ancestral number 8. - Photo: Eva Johanson 1996.

III. 9. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsyftande Reinhold von Tiesenhausen († 1541). Möderne, 9:e kvarteret.
Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to Reinhold von Tiesenhausen († 1541). Maternal side, ancestral number 9. - Photo: Nils Naumburg 1995.

III. 10. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) felaktigt åsyftande Anna von Ungern i stället för hennes dotter Anna von Tiesenhausen († 1560). Möderne, 10:e kvarteret.
Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) incorrectly referring to Anna von Ungern instead of her daughter Anna von Tiesenhausen († 1560). Maternal side, ancestral number 10. - Photo: Eva Johanson 1996.

III. 11. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsyftande Lorenz von Farensbach. Möderne, 11:e kvarteret.
Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to Lorenz von Farensbach. Maternal side, ancestral number 11. - Photo: Eva Johanson 1996.

III. 12. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) sannolikt åsyftande NN von Uexküll. Möderne, 12:e kvarteret.
Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) probably referring to NN von Uexküll. Maternal side, ancestral number 12. - Photo: Nils Naumburg 1995.

Ill. 13. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsyftande Fabian von Tieschenhausen († mellan 1559-61). Möderne, 13:e kvarteret.

Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to Fabian von Tieschenhausen († between 1559-61). Maternal side, ancestral number 13. - Photo: Nils Naumburg 1995.

Ill. 14. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) felaktigt åsyftande (Anna?) von Ungern (1533 års förbättrade vapen) i stället för Madlena von Kruse. Möderne, 14:e kvarteret.

Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) incorrectly referring to (Anna?) von Ungern (the improved armorial from 1533) instead of Madlena von Kruse. Maternal side, ancestral number 14. - Photo: Eva Johanson 1996.

Ill. 15. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsyftande Hans von Rosen († 1502). Möderne, 15:e kvarteret.

Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to Hans von Rosen († 1502). Maternal side, ancestral number 15. - Photo: Nils Naumburg 1995.

Ill. 16. Anvapan för Gustaf Anrep den äldre († 1666) åsyftande Dorothea von Vietinghoff. Möderne, 16:e kvarteret.

Ancestral coat of arms for Gustaf Anrep the elder († 1666) referring to Dorothea von Vietinghoff. Maternal side, ancestral number 16. - Photo: Nils Naumburg 1995.

Heraldica varia

Heraldik på auktion

I august 1996 havde man mulighed for at er-hverve en endog meget smuk heraldisk våben-dug. På Kunsthallens auktion i København skete der nemlig det helt usædvanlige at et af de temmelig sjældne våbenprydede tekstiler fra 1600-årene kom under hammeren. Det drejede sig om Christoffer Hvas' og Anne Staverskovs såkaldte bryllupstæppe.

Det meget store tæppe - hele 372 x 188 cm - er af blå, satinvævet hør og overbroderet med frugter, blomster og bladværk i prægtige farver. I det store runde midterfelt er broderet våbener og hjelmtegn for slægterne Hvas, Staverskov, Kruse og Krag (af Jylland). Over den heraldiske udsmykning står initialerne C. H. A. S, og nedenunder ser man årstallet 1653. Trods den betragtelige alder er tæppet i fin stand og far-verne har holdt sig utrolig godt.

Kunsthallen oplyser i sit katalog at tæppet i fa-milien altid er benævnt "bryllupstæppet" og at det har været anvendt i forbindelse med bryllup-per i slægten. Som vi skal se er *det* imidlertid den eneste grund til at kalde det et bryllupstæppe. Tæppet har i en årrække været deponeret på Kunstindustrimuseet, men den seneste ejer har indtil for nylig boet på Vallø, og der var der til-strækkelig højt til loftet til at tæppet kunne hænge. Det kom det så til, lige indtil nu hvor det blev sat på auktion - vurderingssummen var 75.000 kr.

Der var med god grund stor interesse for tæp-pet, og det endelige bud blev på ikke mindre end 150.000 kr. Til glæde og beroligelse for alle he-raldisk interesserede (og alle elskere af smukke ting) kan det berettes at tæppet blev købt af Fre-deriksborgmuseet. Her vil det i fremtiden kunne beundres sammen med de andre herlige våben-duge i museets eje når disse skrøbelige tekstiler bliver lagt frem hvert år i september måned. Alene på grund af disse ting er det så afgjort ulejligheden værd at aflægge et besøg på museet.

Christoffer Hvas' og Anne Staverskovs vå-bentæppe er ikke ukendt for forskningen, det er nemlig behandlet af Hans Berner Schilden Hol-sten i en artikel i "Håndarbejds Fremme" nr. 3 1951, side 97-99. Christoffer Hvas der levede fra 1598 til 1658 blev i 1630 gift med Anne Staverskov, der døde 1678. Hans mor var en Kruse, hendes mor en Krag, og det er de to slægtsvåbener (henholdsvis en jødehat og 3 kra-ger) der findes i det 4-delte skjolds 3. og 4. felt. Da tæppet ganske tydeligt er dateret 1653 er der imidlertid slet ikke tale om at tæppet er lavet til Christoffers og Annes bryllup, det er faktisk tættere på at være et sølvbryllupstæppe! Det er helt parallelt til at mange af de våbenprydede ki-ster der kaldes brudekister bevisligt ikke er lavet i forbindelse med et bryllup. Der er da heller ikke noget mærkeligt i at et ægtepar anskaffer sig genstande udsmykket med deres våbener uden at der er nogen konkret anledning som for eksempel et bryllup til det.

Der kan i den forbindelse være god grund til at henvise til endnu en artikel som behandler et andet heraldisk vidnesbyrd om dette ægtepar, nemlig Otto Haxthausens anmeldelse "Heraldik på Sølvtøj" i Heraldisk Tidsskrift bd. 2, 1965, side 55. I en bog om dansk sølv var der omtalt en sølvgrøde eller pande fra 1649 og den havde en indgravering med næsten præcis det samme 4-delte våben og 4 hjelme som på tæppet samt initialerne C.H.A.G. I bogens billedtext omtales den heraldiske udsmykning som "et borgerligt våben". For Otto Haxthausen var det ikke noget stort problem at opklare at der var tale om 4 ad-eilige våbener der henviste til netop Christoffer Hvas og Anne Staverskov. Han gjorde også op-mærksom på at der ikke er tale om hvad man kalder et 4-anevåben (altså et våben der repræ-senterer en persons 4 aner), men et 2 + 2-ane-våben, altså 2 aner for hver af de to ægtefæller. Det er formentlig Haxthausen der har knæsat

med en datterdatter af Christen Hvas af Ormstrup, og derved optog hans efterkommere navnet Hvas - formentlig fordi Ormstrup-slægten var uddød på mandslinjen. Det er altså grunden til at Mikkels sønnesøn kom til at hedde Christoffer Hvas, og som det fremgår af både sølvgyde og våbentæppe brugte han den gamle Hvas-slægts våben. Der er dog en lille vaklen i hans våbenbrug. Den gamle slægts hjelmtegn var to arme der holdt en kugle eller et spejl, og det er det hjelmtegn der findes på sølvgyden, men på tæppet er det ganske klart at hjelmtegnet er to arme der holder en lilje. Christoffer har åbenbart fortrudt at han helt havde kasseret sin egen slægts skjoldmærke den heraldiske lilje - i stedet fik den nu ny anvendelse som hjelmtegn.

Sammenholder man våbentæppet og sølvgyden får man således et lille bidrag til adelens ikke ganske konsekvente navneskik og våbenbrug i midten af 1600-tallet.

Knud Prunge

denne nye betegnelse som fortjener at leve videre i vores heraldiske sprog.

Otto Haxthausen gjorde imidlertid også den iagttagelse at Christoffer ikke benyttede sig af sin egen slægts våben (Hvas af Gjerholm som førte en lilje i skjoldet) men af Ormstrup-Hvas'ernes 2 sparrer. En anden iagttagelse var at sølvgydens kvindeinitialer ikke var A.S. (= Anne Staverskov), men A.G. Anne tilhørte en slægt hvoraf en linje, nemlig Annes linje, kaldte sig Staverskov mens den anden brugte navnet Glambæk - og det synes Anne altså at have benyttet da sølvgyden blev lavet i 1649. Som man kan se på våbentæppet fra 1653 har Anne åbenbart skiftet mening, her er der tydeligt broderet et S for Staverskov.

Hvad de to forskellige Hvas-våbener angår kan jeg tilføje en enkelt oplysning. Slægten fra Gjerholm brugte oprindeligt ikke noget slægtsnavn, Men et af slægtens medlemmer, Mikkil Nielsen, giftede sig

3-dimensionel digital heraldik

Blandt de mange interessante emner, der blev vist på den heraldiske udstilling på Anneberg, fra Korskot til IC3-tog, sås en computerskærm med statsvåbenet og kommunevåbener i farver og præsenteret tredimensionelt. For dette indslag stod 3D-Video Productions, København. Dette nye medie vakte opmærksomhed på udstillingen. På opfordring af Heraldisk Selskab skal her kort gives en beskrivelse af mediet og dets muligheder.

Heraldikken er på vej ind det 21. århundrede med hastige digitale skridt, idet elektronisk databehandling åbner for nogle helt nye muligheder, som hidtil ikke har kunnet lade sig gøre. Digital heraldik kan ud fra grundmaterialet nu produceres i høj kvalitet og anvendes til mange formål, hvilket betyder at man som heraldiker bør orientere sig om dette medie.

Der er ikke blot tale om at scanne et håndmalet våben, kobberstiktryk eller lignende og derefter "kopiere" dette op på skærmen, men også om at benytte de mange grafiske værktøjer, der er tilgængelige på markedet for teknisk illustration i to- og tredimensionelle billeder. Organiske materialer, f.eks. træ, tekstiler og metaller, kan lægges ovenpå den opbyggede trådmodel, således at det færdige resultat fremstår meget foto-realistisk. Når man vælger et 3-D billede, udnyttes PC-skærmens muligheder optimalt, idet man opnår dybde i billedet. Herudover kan man placere lyskilde, skygger og baggrundsgrafik således at skærmen præsenterer heraldikken som var den lagt i en montre. Man kan også bestemme, hvilken vinkel man ønsker at "skyde" sit billede i. Man er altså selv herre over hvor man placerer sit kamera i den skabte 3-D model og kan således få billeder ud af sit våben set fra neden, ovenfra, fra siden eller måske liggende.

Når 2-D og 3-D heraldik eller logo er produceret digitalt, kan grundmaterialet relativt simpelt bearbejdes og bruges i andre sammenhænge:

- Våbenskjolde
- Brevhoved
- Overheads
- Storskærmspræsentationer
- Firmapreæsentationer
- Brochurer
- Multimedia præsentationer
- Labels mv.
- Tekstiltryk
- Skiltning ude/inde
- Pausebillede til PC skærm
- Grafik til Internettets WWW

Det skal i denne forbindelse bemærkes, at digital heraldik har sin begrænsning hvad angår udprint i små formater. Afhængig af våbenets kompleksitet skal man ikke regne med mindre størrelser end 2 cm². Til gengæld kan man, forudsat at grafikken er skalerbar, skalere grafik-

ken/heraldikken op i banner-, plakat- og skiltestørrelse afhængig af behov. Til forskel fra frihåndstegning kan selv enkel symbolik tage lang tid at præsentere digitalt, især hvis der tale om sølv eller guld, da disse organiske materialer er svære at gengive.

Hvor kan med fordel benyttes digital heraldik? I kontormiljøer har man som regel dannet sig en holdning til indretningens æstetiske kvaliteter. Ved design af møbler, lys, billeder, tæpper, farver etc. ses det ofte, at der ikke er taget stilling til hvilket billede et "PC-møbel" skal præsentere, f.eks. ved opstart eller når PC'eren skifter til pausebillede. Dette virker besynderligt, specielt når man tænker på den store og stigende opmærksomhed dette "møbel" har idag.

Besøg hos forskellige offentlige myndigheder og private virksomheder har vist, at deres PC-skærme ofte prydes med meget forskellige opstart- og pausebilleder. Det kan være hardwareleverandørlogoer, flyvende brødristerere, små fisk i et akvarie, en mand der svømmer rundt om en øde ø, stjerneformationer, Windowslogoer etc. Fællesnævneren er typisk, at ingen af disse billeder reelt har nogen relation til myndighedens eller virksomhedens identitet, logo eller våben.

Siden introduktionen af disse nye muligheder har flere myndigheder og virksomheder fået udformet to- og tredimensionelle våbener. PC'en får dermed en identitet og den signalerer myndighedens eller virksomhedens logo overfor medarbejdere, gæster og kunder.

Det siger sig selv, at myndigheder og firmaer, som kan udnytte en digital produktion til flere formål, giver en bedre fordeling af produktionsomkostningerne. Disse omkostninger varierer afhængig af heraldikkens kompleksitet, men ligger typisk på mellem kr. 7.000,- og 30.000,-. Private kan naturligvis også benytte sig af de mangfoldige muligheder.

Philip X.S. Møller

Digital version fra 1995 af det lille Rigsvåben, også kaldet Statsvåbenet, omgivet af danske amts- og kommunevåbener. Fra øverst og højre om ses våben for Greve, Frederikshavn, Gentofte, Hvidovre, Odder, Bramming, Blåvandshuk, Egtved, Vejen, Køge, Hillerød, Rudbjerg Kommune samt Roskilde Amt, alle tegnet af Henrik Darlie. Foto: 3D-Video Productions, København.

International kongres i Canada - succes med fornyelse

Den 22. Internationale Kongres for de Genealogiske og Heraldiske Videnskaber fandt sted i Canadas hovedstad, Ottawa, i dagene 18.-23. august 1996. Det var første gang, en internatio-

nal genealogisk og heraldisk kongres afholdtes uden for Europa, og kongressen var derfor en lejlighed for flere europæiske deltagere til at aflægge et første besøg i "Den ny Verden". Den officielle deltagerliste angiver lige knap 190 deltagere og medfølgende personer, og som

nok er forventeligt, mønstrede værtslandet selv den største gruppe deltagere, 67, efterfulgt af U.S.A. og England. Fra Norden deltog ialt 14, nemlig seks fra Sverige, fem fra Finland, to fra Norge og en enkelt fra Danmark. Iøvrigt spændte den nationale deltagelse vidt med repræsentanter fra alle dele af Europa, Latinamerika og Australien. Interessant er det, at antallet af deltagere fra lande i det østlige Europa er steget støt over de senere år. Således var Kroatien, Rumænien, Rusland, og Slovakiet repræsenteret i Ottawa. "Nye" lande var Den dominikanske Republik og Bahama Øerne.

Kongressen i Ottawa var som sagt nummer 22 i en række af kongresser, der efterhånden er kommet til at få en ret fast udformning. At arrangere en kongres for så stort et antal mennesker, hvoraf mange, om ikke de fleste, har helt bestemte forventninger til, hvordan kongressen bør udfolde sig, er derfor ikke nogen let opgave, for at sige det mildt. Ottawa-kongressen var dog særdeles vel planlagt og løb af stabelen uhyre effektivt, og man gik alle steder langt for at deltagerne skulle føle sig velkomne og godt behandlet. Et stort antal frivillige fra *The Canadian Heraldic Authority* og *The Heraldry Society of Canada*, to af værtsinstitutionerne, gik konstant til hånd for at sørge for, at alle praktiske arrangementer forløb glat, og kongressens generalsekretær, Robert Watt, der til daglig er *Chief Herald of Canada*, var nærmest allestedsnærværende og dirigerede med venlig men bestemt hånd hele "trafikken". Robert Watt havde personlig en stor del af æren for, at kongressen blev den overvældende succes, den var.

Kongressen fandt sted på Ottawas universitet i en centralt beliggende bygning med rigelige pladsforhold og gode foredragslokaler. Ottawa viste sig ganske ideel som kongresby med korte afstande mellem hoteller og universitetet samt byens centrale forretnings-, turist- og under-

holdningsdistrikt. Ottawa præges af at være Canadas forbundshovedstad og indeholder en blanding af imponerende regeringsbygninger med det "viktoriansk-gotiske" parlamentskompleks centralt placeret nær den ældste bykerne og mere moderne forretnings- og boligkvarterer spredt ud langs Ottawa-floden, der udgør grænsen mellem provinserne Ontario (hvor byen Ottawa ligger) og Québec.

Kongressen var præget af en elegant blanding af det formelle og det afslappede. Formelle arrangementer udgjordes af kongressens åbningshøjtidelighed med deltagelse af generalguvernørens fruc, der sammen med generalguvernøren var protektor for kongressen, reception på Ottawas rådhus samt en storslået modtagelse i generalguvernørens officielle residens, *Rideau Hall*. Under modtagelsen, der i den solrige augustvarme tildels havde form som et "garden party", havde kongressens deltagere lejlighed til at bese både de officielle repræsentationslokaler i *Rideau Hall* samt rum, der ellers ikke er almindeligt tilgængelige. I residensen var arrangeret en udstilling af Canadas officielle dekorationer, ligesom man fremviste det heraldiske frimærke, der var blevet afsløret ved kongressens åbning, og som bar kongressens åbningsdag som udgivelsesdato. Traditionen tro afsluttedes kongressen med en galamiddag, der afholdtes på Canadas nationalgalleri.

Midt i kongresugen tilbragtes en dag på rundtur i Ottawa, heriblandt til Canadas nationalmuseum, nationalarkiv og til parlamentet, hvor kongressens deltagere blev modtaget af *the Speaker of the House of Commons*, parlamentets andet-kammer (første-kammeret hedder i Canada Senatet). Desuden inviteredes på en "canadisk aften" med sejltur på Ottawas lange Rideau Canal og udendørs *barbeque*. Gæstfrihed skortede det altså ikke på i Ottawa.

Også hvad angår den mere saglige eller videnskabelige del af kongressen, var der meget

lidt at beklage sig over. Formatet var ganske vist det traditionelle med en række sideløbende foredrag kategoriseret under helholdsvis genealogi og heraldik. Heldigvis havde man dog i almindelighed kun to parallelle foredrag ad gangen i hver kategori, en velsignelse i forhold til visse tidligere kongresser, hvor man har haft helt op til fire eller fem samtidige foredrag. Der var således rigelig tid til at tilegne sig kongressens andet - og bestemt ikke uvigtige - hovedformål, det sociale samvær.

Kongressens tema var "*Families and Symbols Transcending Frontiers*", og der var ingen tvivl om, at man i udvælgelsen af foredragene som i alle andre henseender havde stilet højt, hvad kvalitet og fornyelse angik. Blandt de 25 heraldiske foredrag, der præsenteredes, fandtes forfriskende lidt af, hvad på svensk med et ramrende udtryk kaldes "gammal skåpmat" - i denne forbindelse fortærskede foredragsemner præsenteret af de samme mennesker til hudløshed. De fleste af de heraldiske foredrag, der blev holdt i Ottawa, belyste nye og interessante emner eller nye og interessante aspekter af kendte emner. Således benyttede den canadiske Marjorie Halpin sig af en multimediepræsentation til at vise mærker anvendt af canadiske indianere, eller *First Nations*, til identifikation af slægts- eller stammetilhørsforhold. Den verdenskendte amerikanske flagekspert, Whitney Smith, talte om forholdet mellem heraldik og vexilologi set ud fra et amerikansk synspunkt. John Kennedy fra Canada søgte med et interessant og velforsket foredrag at besvare spørgsmålet "Hvornår begyndte de gælisk-irske konger at anvende heraldik?", mens Luc Duerloo fra Belgien talte levende og morsomt om betydningen af myter i udformning og fortolkning af heraldik gennem tiderne.

Flece af *Commonwealth*-landenes statsherolder præsenterede deres respektive landes heral-

dik. Både Charles Burnett (med embedsnavnet *Ross Herald*) og Elizabeth Roads (*Carrick Pursuivant*) fra *Court of The Lord Lyon King of Arms* i Edinburgh belyste forskellige aspekter af, hvordan skotsk heraldik gennem tiderne er blevet eksporteret til andre dele af verden. Den engelske forhenværende *Garter Principal King of Arms*, Sir Conrad Swan, gav i en videopræsentation eksempler på heraldik i, og især skabt af *College of Arms* til, en mængde *Commonwealth*-lande samt præsenterede sin egen heraldiske have. Sir Conrad, der selv var forhindret i at være til stede i Ottawa, besvarede efterfølgende spørgsmål via video-telefon fra London. Fra værtslandet, Canada, der jo siden 1988 har haft sin egen officielle herolds-institution, talte *Hérault St-Laurent*, Auguste Vachon, om importeret heraldisk keramik til belysning af canadisk nationalisme. Sydafrikas statsherold, Frederick Brownell, berettede om det særlige sydafrikanske heraldiske billedsprog, der er begyndt at udvikle sig, ikke mindst efter landets politiske systemskifte. Resultatet er spændende, moderne heraldik, der formår at inkorporere den oprindelige afrikanske kultur på fornem vis. Frederick Brownell er også personen bag udformningen af Sydafrikas nye nationalflag, hvis tilblivelseshistorie er lige så fascinerende, som flagets fødsel var vanskelig.

Som eneste nordiske foredragsholder talte Sveriges statsherold, Clara Nevéus, interessant om heraldisk udveksling mellem Sverige og Norge. Derudover var der foredrag om rumænsk, schweizisk, fransk og slovakisk heraldik og noget så eksotisk som heraldik i Haiti samt universitetsheraldik, militærheraldik og medicinsk heraldik.

Langt den største fornyelse, der bibragtes af Ottawa-kongressen, lå imidlertid uden for foredragssalene. Som noget enestående ved en heraldisk kongres havde man nemlig arrangeret

et arbejdende kunstneratelier eller "workshop". Man havde efter en forudgående udvælgelsesproces indbudt 11 heraldiske kunstnere fra ialt syv lande (Canada, Finland - repræsenteret af Tuomas Hyrsky - England, Rusland, Skotland, Slovakiet og Sydafrika) til at præsentere deres arbejder samt udføre to bundne opgaver for den canadiske heraldiske myndighed. Disse bestod i at udarbejde symboler for "det ny årtusinde" samt for det ny canadiske territorium, Nunavut (tilblevet ved en administrativ nydeling af eksisterende områder), der for en stor dels vedkommende befolkes af inuitter. De spændende og i flere tilfælde aldeles utraditionelle resultater blev sammen med andre eksempler på kunstneres arbejder præsenteret på Canadas nationalmuseum på en udstilling, der åbnedes under kongressen.

Mens de 11 kunstnere havde samledes en uge forud for den egentlige kongres, åbnede de i kongresugen dørene til deres atelier, så andre kongresdeltagere kunne se dem i arbejde og få lejlighed til at opleve, hvordan heraldisk kunst bliver til. Gruppen bestod dels af kendte, etablerede kunstnere og dels af unge kunstnere på vej til seriøs anerkendelse. Den heraldiske kunst, der blev fremvist, var derfor uhyre varieret og vidtrækkende i stil og udtryksform, men fælles for alt var dog en høj kvalitet. Man kunne måske have ønsket sig en større repræsentation af heraldiske kunstneriske traditioner uden for den angelsaksiske indflydelseskreds, men derudover var der ingen tvivl om at denne "workshop" var en vigtig begivenhed. Til trods for at heraldikkens selve eksistensgrundlag er det visuelle udtryk, glemmes den kunstneriske udtryksform ofte til fordel for den teoretiske forskning. De internationale kongresser har selv gjort sig medskyldige heri, idet den heraldiske kunst i sig selv ikke tidligere har haft nogen fremtrædende plads. Der er formentlig aldrig blevet stil-

let krav til, for eksempel, kvaliteten af de illustrationer, der vises i forbindelse med foredragene, heller ikke selv om der måtte have været udøvet nogen form for kvalitetskontrol, hvad angår foredragenes akademiske kvaliteter.

Det er synd, for kun igennem sin billedlige udtryksform, og kun ved en konstant fornyelse af den heraldiske kunst i alle sine afskygninger, kan heraldikken bevare sin relevans som andet end forskningsobjekt.

At det grafiske udtryk spiller en vigtig rolle i canadisk heraldik, anskueliggjordes også under kongressen gennem en udstilling på Ottawas universitet, hvor *The Canadian Heraldic Authority* fremviste en række våbenbreve og andre eksempler på den fornemme heraldik, der skabes fra officiel side i Canada. Denne heraldik er ikke alene teknisk men også kunstnerisk fremragende, en faktor der uden tvivl er medvirkende til heraldikkens popularitet i Canada.

Kunstnerens deltagelse i kongressen dækkedes af private sponsorer (den største af disse interessant nok et computerfirma). Om det derfor vil kunne lade sig gøre at afholde lignende "workshops" ved fremtidige kongresser, afhænger af viljen og evnen blandt arrangører til at gøre det betydelige stykke arbejde, der skal til for at skaffe de fornødne midler. Det ville under alle omstændigheder være synd, hvis ikke noget tilsvarende blev en tradition under fremtidige kongresser - og man må håbe, at det canadiske eksempel vil foranledige kongressernes *Bureau Permanent* til at sørge for, at den heraldiske kunst under en eller anden form får en obligatorisk fremtrædende plads på kongresserne. Man får se i 1998, hvor den 23. internationale kongres afholdes i Torino i Italien.

Sunil Saigal

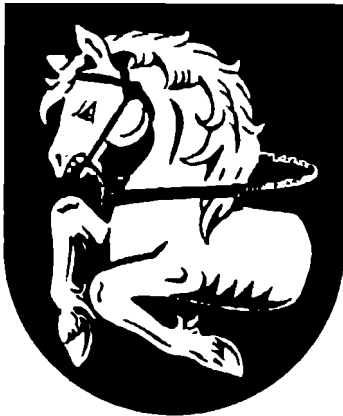
Internationalt heraldisk kollokvium

Det internationale heraldiske akademi holder sit 10. internationale kollokvium den 22.-27. september 1997 i Rothenburg ob der Tauber. Hovedtemaet bliver "religiøs heraldik", d.v.s. heraldik vedrørende kirker, abbedier, stifter, ridderordener, religiøse ordener og gejstlighed og den religiøse heraldiks betydning for slægts- og territorialheraldik. Alle interesserede kan deltage. Man kan rette henvendelse til kollokviets praktiske organisator Claus Bleisteiner, Zugspitzstrasse 49, D-82131 Gauting, telefax 00 49 89 85 00 964.

Nils G. Bartholdy

Heraldiska myter

På heraldikkongressen i Ottawa 1996 höll Dr Luc Duerloo ett uppskattat föredrag med titeln "Transcending the Frontiers of Reality: The Significance of Heraldic Myths". Det skulle slumpa sig så, att vi som därefter även deltog i den 26:e internationella exlibriskongressen i Chrudim i Tjeckien, dvs nyzecländaren Iain W Boyd och undertecknad, då konfronterades just med ett par vapen med dylik mytisk bakgrund.

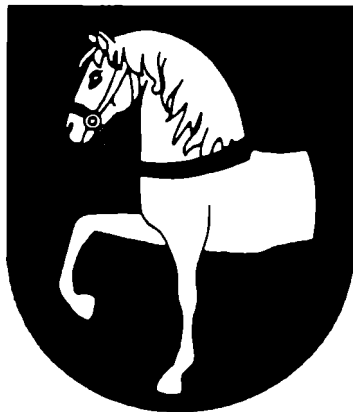
Ill. 1. Vapen för Pardubice.

I det på heraldik så rika Tjeckien var vi förlagda i staden Pardubice, och dess stadsvapen (ill. 1) uppvisar i rött fält främre hälften av en galopperande häst av silver med betsel, huvudlag och tygel av guld. På den sedvanliga utflyktsdagen kom vi till staden Hlinsko, vars vapen (ill. 2) är en va-riant av det förra: hästen har en annan gångart, nämligen skritt, och betsel, huvudlag och tygel är blå (i praktiken är dessa ofta av silver).

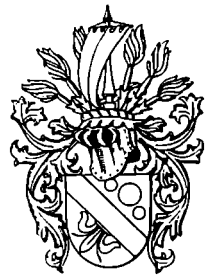
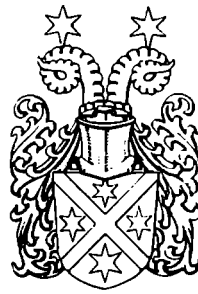
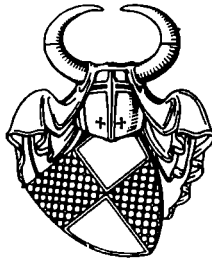
Förklaringen till de snarlika stadsvapnen är att orterna ursprungligen lydde under länsherrarna av Pardubice (tidigare av Hostyně), vilka bl a ombesörjde den förste ärkebiskopen av Prag. Från 1300-talet förde bägge orterna länsherrens vapen, som alltså måste differentieras för de skilda orterna.

Den mytiska bakgrunden till den märkliga vapenbilden är ett hjältedåd som husets grundare Ješek skall ha utfört: då han vid invasionen av Milano 1158 skulle ta sig till kejsaren med en depesch, klövs hans häst i två delar av ett fällgaller. Vid vårt besök skämtade borgmästaren i Hlinsko om att systerstaden egentligen borde ha hästens bakdel i sitt vapen.

Lars C Stolt

Ill. 2. Vapen för Hlinsko.

Ældre numre af HERALDISK TIDSSKRIFT, HERALDISKE STUDIER, SHS-slips og SHS-blazer-badges (back-numbers of Heraldisk Tidsskrift, publications on heraldry, the SHS-armorial ties and blazer-badges, for sale):

Følgende numre kan stadig købes: 4, 7, 14, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49-50 (jubilæumsskriftet), 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72 - Pris pr.stk. kr. 70, nr. 49-50 dog kr. 300.

Register til Heraldisk Tidsskrift, bind 5, nr. 41-48. Kr. 10.

Register til Heraldisk Tidsskrift, bind 7, nr. 61-70. Kr. 20.

Heraldiske Studier nr. 1. Knud Prange: Våbenanetavlen. Kr. 40.

Heraldiske Studier nr. 2. J.C. Bille Brahe: Gravmindernes Vidnesbyrd. Kr. 50.

Heraldiske Studier nr. 3. Ole Rostock: Nøgle til 808 skandinaviske skjoldholdere. København 1990. Kr. 60.

Heraldik i Norden = Heraldisk Tidsskrift nr. 49-50. Kr. 300.

SHS-slips I. Clubtie I (darkblue, w/ coat of arms in colour). Kr. 100.

SHS-slips II. Clubtie II (darkblue, strewn w/small coats of arms.) Kr. 150.

SHS-blazer-badges, finest goldbraid and colours. Kr. 100.

Alle priser er excl. porto (all prices in Danish kroner and excl. postage).

Bestillinger stiles til (please send your order to):

SEKRETARIATET, Maltevangen 15, DK-2820 Gentofte, Danmark

Show our colours!

SHS-slips I og II. samt
blazer badges.

*SHS club-ties I and II. as
well as blazer badges.*

HERALDISK TIDSSKRIFT

Udgives af *SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA*, hvis medlemmer modtager det gratis. Tidsskriftet udkommer med to numre årligt, i marts og oktober. Medlemskab koster pr. år Dkr. 225. Medlemskab én gang for alle (kun for personer): det 20-dobbelte. Heraldisk Tidsskrift kan ikke købes i løssalg.

Redaktør

Poul greve Holstein, Berggreensgade 56, DK-2100 København Ø, Danmark.

Redaktionsudvalg

Riddarhusgenalog Henrik Degerman, Irjala Gård, SF-034 00 Vichtis, Finland.

Tandlæge Per Hougaard, Asylgade 6, DK-4000 Roskilde, Danmark.

Ph.D.-stipendiat, cand.phil. Peter Kurrild-Klitgaard, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet, Rosenborggade 15, DK-1130 København K, Danmark.

Førstebibliotekar, cand.real. Harald Nissen, Dalen hageby 54, N-7000 Trondheim, Norge.

Patentkonsult Lars C Stolt, Birger Jarlsgatan 113A, 4tr, S-113 56 Stockholm, Sverige.

Amtsdirektør, cand. jur. Ernst Verwohlt, Strandengen 4, DK-4000 Roskilde, Danmark.

Skrivende medarbejdere i Heraldisk Tidsskrift nr. 75

Fil.dr. Jan Anrep-Bjurling, Kungsholmstorg 4, S-112 21 Stockholm, Sverige.

Salgsdirektør Philip X.S. Møller, 3DVideo, Esplanaden 24, DK-1263 København K, Danmark.

Universitetslektor, mag.art. Knud Prange, Degnemose Allé 26, 2700 Brønshøj, Danmark.

Cand.jur. Sunil Saigal, c/o DRM/BREA, DC-1 19th Floor, UNDP, One United Nations Plaza, New York, N.Y. 10017, USA.

Patentkonsult Lars C Stolt, Birger Jarlsgatan 113A, 4tr, S-113 56 Stockholm, Sverige.

Societas Heraldica Scandinavica

Stiftet 1959 i København, er samlingspunktet for alle heraldisk interesserede i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Heraldisk Selskab har styrelsesmedlemmer i alle de nordiske lande, og foruden Heraldisk Tidsskrift udsender det skriftserien *Heraldiske Studier*.

Heraldisk Selskabs styrelse

Arkivar, cand.phil. Nils G. Bartholdy, Rigsarkivet, Rigsdagsgården 9, DK-1218 København K, Danmark.

Avdelingschef, fil.kand. Tom C Bergroth, PB 675, SF-20101 Åbo, Finland.

Advokat Hans Cappelen, Olav Vs gaten, N-0161 Oslo, Norge.

Sekretær Carsten Frölich, Maltevangen 15, DK-2820 Gentofte, Danmark (sekretær).

Poul greve Holstein, Berggreensgade 56, DK-2100 København Ø, Danmark (redaktør).

Civilingeniør, cand.polyt. Bo Møller, Bækkeskovvej 23, DK-2700 Brønshøj, Danmark (kasserer).

Statsheraldiker, fil.dr. Clara Nevéus, Riksarkivet, Box 12541, S-102 29 Stockholm, Sverige.

Universitetslektor, mag.art. Knud Prange, Degnemose Allé 26, DK-2700 Brønshøj, Danmark (formand).

Departementschef Birgir Thorlacius, Bólstaðarhlíð 16, IS-105 Reykjavík, Island.

Antikvar, cand.mag. Allan Tønnesen, Ålholmvej 78, DK-2500 Valby, Danmark (næstformand).

Cand.phil. Susanne Vogt, Bernhard Bangs Allé 8, 2-54, DK-2000 Frederiksberg, Danmark.

ISSN 0440-6966